

PIXABAY.COM

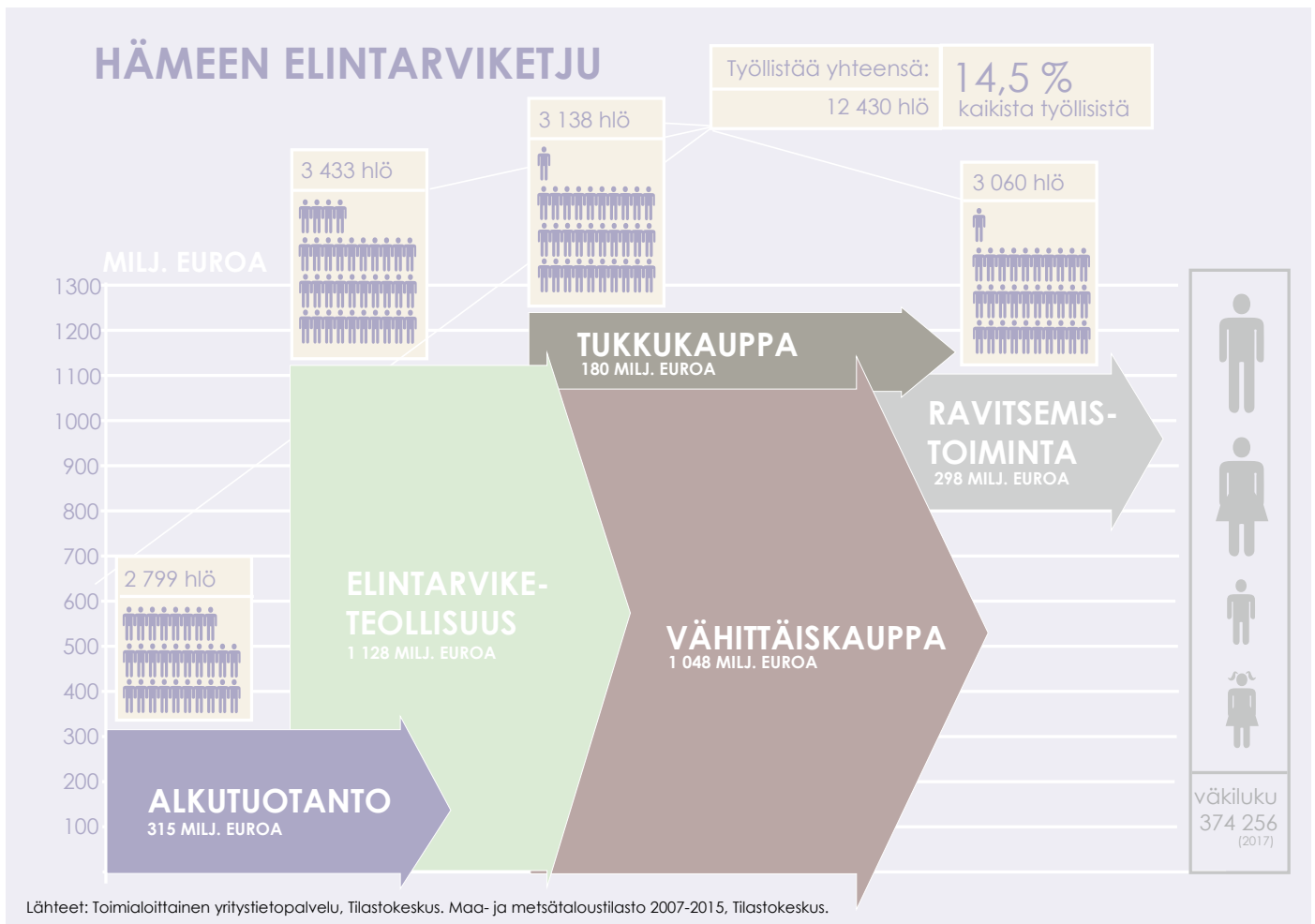

Ruoka on tärkeä osa aluetaloutta Kanta- ja Päijät-Hämeessä

ALUETALOUSSELVITYS

Kasvua Hämeessä -tiedonvälityshanke 2018

Hämäläisen ruokaketjun liikevaihto on 3 miljardia euroa

Alkutuotannon, elintarviketeollisuuden, elintarvikkeiden kaupan ja ravitsemistoiminnan sisältävä ruokaketju on merkittävä tulojen ja työllisyyden tuoja Kanta- ja Päijät-Hämeessä. Ketjun yhteenlaskettu liikevaihto oli 2015 Kanta-Hämeessä noin 1,4 miljardia euroa ja Päijät-Hämeessä 1,5 miljardia euroa. Ruokaketju työllistää Kanta-Hämeessä 16 prosenttia ja Päijät-Hämeessä 13 prosenttia kaikista työllisistä.

Tämän aluetalousselvityksen tarkoitus on koota Kanta- ja Päijät-Hämeen ruokaketjun merkitystä alueiden taloudelle kuvaavat luvut yhteen. Selvityksen lähteenä on käytetty Tilastokeskuksen toimialoitaisen yritystietopalvelun Yritys

Ruokaketju työllistää Kanta-Hämeessä 16 % ja Päijät-Hämeessä 13 % työllisistä.

ja toimipaikkarekisteriä 2007-2015, paitsi maatalouden toimipaikka ja liikevaihtotiedon osalta lähteenä on käytetty Maa- ja metsätaloustilastoa 2007-2015. Tilastot on tilannut ja luovuttanut tekijän käyttöön valtakunnallinen Lähiruuan

koordinaatiohanke. Ruokaketjun toimialojen tuomaa arvonlisää aluetalouteen on selvitetty Luonnonvarakeskuksen (Vatanen & Knuutilan 2017) selvityksessä ”Ruokaketjun merkitys kansantaloudelle ja alueille Suomessa 2013-2015”, johon myös viitataan tässä selvityksessä.

Juomien valmistuksen sisältävä elintarviketeollisuus on Hämeen maakunnille sekä työllistäjänä että tulojen tuojana tärkeämpi kuin suurimmalle osalle Suomen maakunnista. Elintarviketeollisuus tuo merkittävän arvonlisän molempiin maakuntiin ja ainoistaan Etelä-Pohjanmaalla elintarviketeollisuuden merkitys arvonlisän tuojana on suurempi. Arvonlisäyksellä tarkoitetaan summaa, joka sisältää palkat sosiaalikulunnuksineen, yrittäjien työnkorvaukset sekä korvaukset pääomalle. Hämeessä on suuria, kansainvälisen mittakaavan viljan, lihan ja maidon jatkojalostajia sekä juomateollisuutta (Vatanen & Knuutila, 2017). Myös pienten toimijoiden määrä on ilahduttavasti hienoisessa kasvussa.

Luonnonvara-alat ja niihin perustuva teollisuus ovat Kanta-Hämeen selkeitä kilpailuetuja, joissa alueella on keskimääräistä vahvempi yritysperusta (Alueiden vahvuuksien analyysi, 2017)

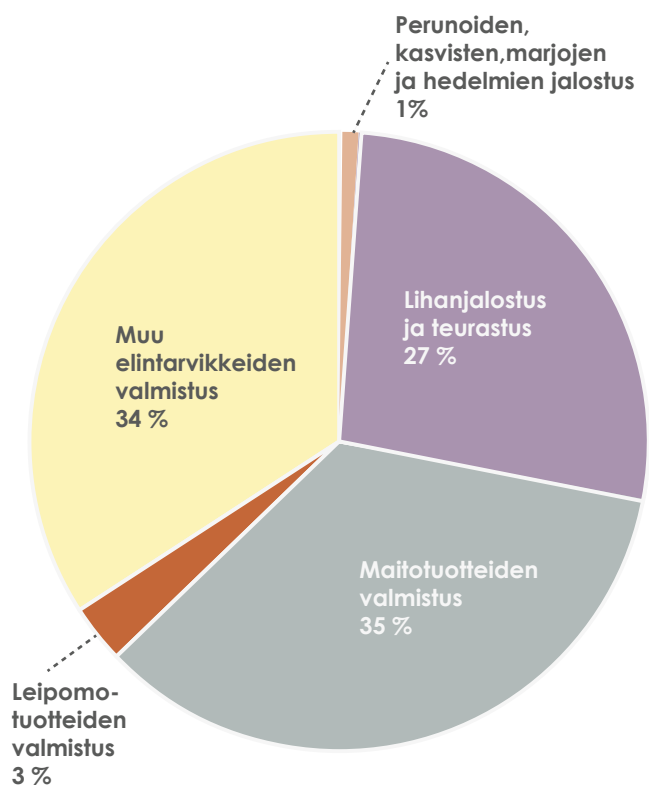
Elintarviketeollisuus on Kanta-Hämeen kivijalka

Kanta-Hämeessä on suuria elintarviketeollisuusyrityksiä liha- ja maitosektorilla. Maakunnassa sijaitsee kaksi merkittävää meijeriteollisuuden yksikköä. Valion Riihimäen meijerillä on juuri valmistunut uusi välipalatehdas, johon Valio on investoinut vuosina 2014-2017 170 miljoonaa euroa. Arlan yhteistyömeijeri Hämeenlinnan Osuusmeijeri valmistaa ja pakkaa muun muassa merkittävän osan Arlan tuotemerkin alla myytävistä luomutuotteista. Lounais-Hämeessä sijaitsevat suurimpien suomalaisten lihatalojen, Atrian ja HKScanin tuotantolaitokset. Kanta-Hämeessä on myös useita pienempiä tilatason lihanjalostusyrityksiä.

Lihanjalostuksen ja teurastuksen osuus Kanta-Hämeen elintarviketeollisuuden 619 miljoonan euron liikevaihdosta on 27 prosenttia ja maitotuotteiden valmistuksen osuus koko liikevaihdosta on 35 prosenttia.

Kanta-Hämeessä ostetaan ja jalostetaan viljojen lisäksi myös useita erikoiskasveja. Riihimäkeläinen Trans Farm viljelyttää kuminaa ja vie kaiken ostamansa tavaran ulkomaille. Trans Farmin markkinaosuus maailman kuminakaupasta on noin 20 prosenttia. Kankaisten Öljykasvit kylmäpuristaa rypsisistä Virgino-öljyä Turengissa.

Toimialojen osuudet Kanta-Hämeen elintarviketeollisuuden liikevaihdosta vuonna 2015

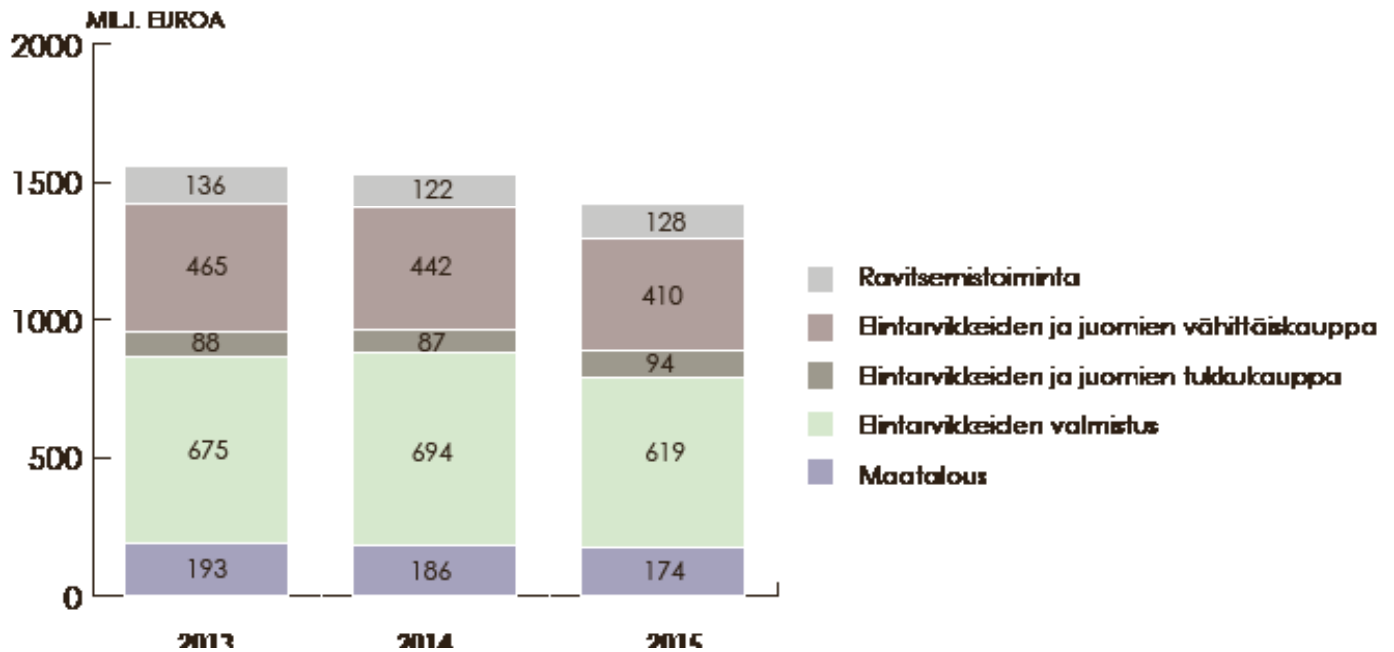
Lähde: Toimialoittainen yritystietopalvelu, Tilastokeskus

Kanta-Häme verrattuna naapurimaakuntiin

Ruoka-ala on Kanta-Hämeelle erittäin tärkeä työllistäjä, sillä 16 % kantahämäläisistä työllistyy ruoka-alalla. Naapurimaakunnissa Pirkanmaalla, Päijät-Hämeessä ja Uudellamaalla osuudet ovat pienempiä. Naapurimaakunnissa on suuria kaupunkiseutuja jotka Kanta-Hämeestä puuttuvat. Suuret kaupungit vaikuttavat myös ruoka-alan eri sektoreiden merkitykseen. Ravitsemistoiminnan ja vähittäiskaupan merkitys on naapurimaakunnissa, erityisesti Uudellamaalla ja Pirkanmaalla, moninkertainen Kanta-Hämeeseen verrattuna. Elintarviketeollisuuden (pl juomien valmistus) merkitys työllisyyteen ja aluetalouteen on taas Kanta-Hämeessä naapurimaakuntia selvästi suurempi. Maatalouden merkitys aluetalouteen on Kanta-Hämeessä hieman Päijät-Hämettä suurempi, mutta Pirkanmaata selvästi pienempi.

Kanta-Hämeen maakunnassa ruokaketjun tuoma välitön arvonlisäysvaikutus on 347 miljoonaa euroa, joka on 7,3 prosenttia maakunnan kaikesta arvonlisäyksestä. Suurimman osan arvonlisästä Kanta-Hämeessä tuo elintarviketeollisuus (3,6 prosenttia). Maakuntien välisessä vertailussa Kanta-Hämeen edelle yltävät vain Etelä-Pohjanmaa ja Päijät-Häme, kun vertaillaan elintarviketeollisuuden tuomaa arvonlisää maakuntien koko arvonlisään (Vatanen & Knuutila 2017).

Kanta-Hämeen ruokaketjun liikevaihdon kehitys vuosina 2013–2015

Lähteet: Toimialoittainen yritystietopalvelu, Tilastokeskus. Maa- ja metsätaloustilasto 2007-2015, Tilastokeskus.

Kanta-Hämeen ruokaketjun kehitys 2013-2015

Kanta-Hämeen elintarviketeollisuus nojaa vahvasti maitoon ja lihaan. Ukrainan kriisin laukaisema pakotteiden ja vastapakotteiden politiikka iski kovaa juuri liha- ja maitosektoreille syksyllä 2014, kun tuotteiden vienti Venäjälle loppui. Tilanne heijastui 2015 elintarviketeollisuuden lisäksi myös maatalouteen, kun tuottajahinnat laskivat. Elintarviketeollisuuden liikevaihdon pudotus 2014-2015 oli peräti 11 prosenttia ja maatalouden 6,6 prosenttia. Myös vähittäiskaupan liikevaihto on ollut 2013-2015 Kanta-Hämeessä selvästi laskusuuntainen. Pudotusta vuodesta 2013 vuoteen 2015 on 11,7 prosenttia. Ravitsemistoiminnassa lasku on ollut pienempää.

Toimipaikkojen määrä on maataloudessa rakennekehityksen myötä laskeva. Sen sijaan elintarvikeyrityksiä on syntynyt Kanta-Hämeeseen lisää viime vuosina. Vuonna 2015 Kanta-Hämeessä oli 88 elintarvikeyritystä kun vuonna 2013 niitä oli 9 vähemmän. Myös vähittäiskaupan toimipaikkojen määrässä on ollut pientä kasvua 2013-2015. Ravitsemistoiminnassa toimipaikkoja on maatalouden jälkeen eniten ja niiden määrässä on hienoista vaihtelua vuosittain, mutta määrä on pysynyt 2013-2015 melko vakaana.

Elintarvikkeiden valmistus työllistää Kanta-Hämeessä ruokaketjun aloista eniten. Vuonna 2015 elintarviketeollisuudessa työskenteli vajaa 2000 henkilöä kokonaisiksi työvuosiksi laskettuna ja määrä on pysynyt vakaana alan liikevaihdon laskusta huolimatta. Maatalous, elintarvikkeiden

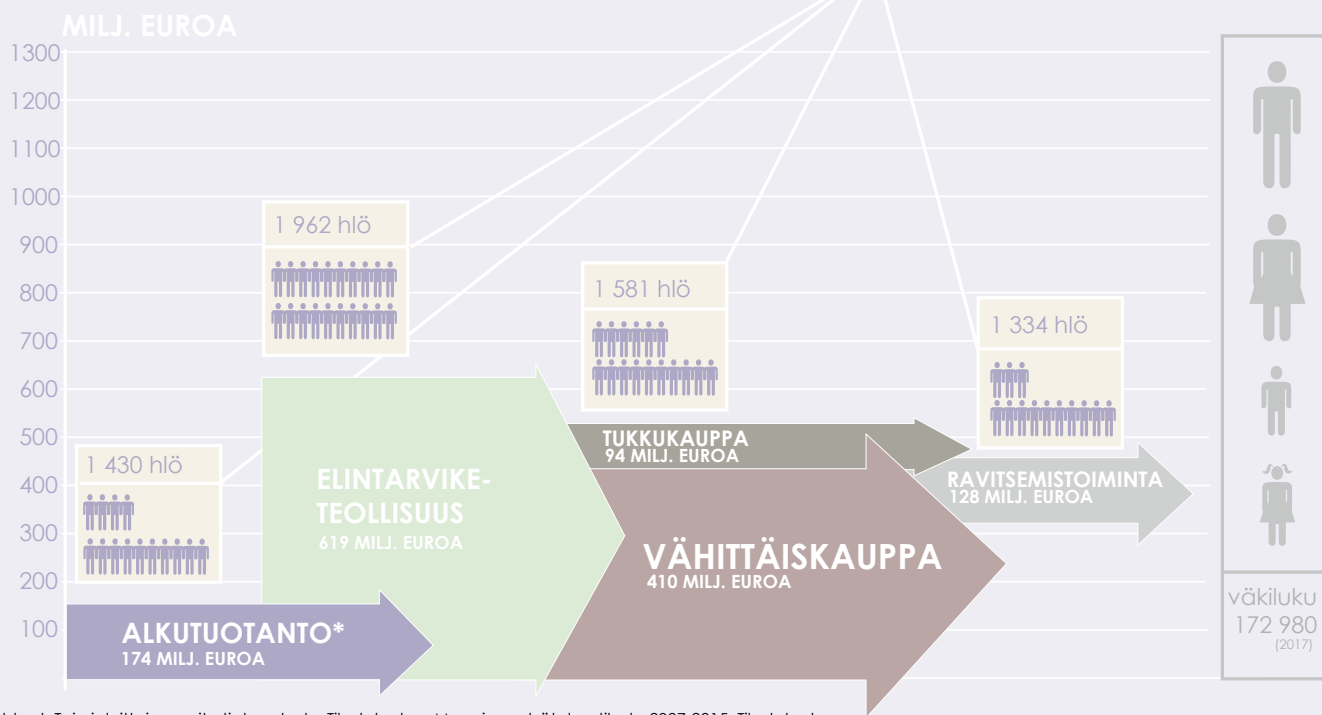
vähittäiskauppa ja ravitsemistoiminta työllistävät jokainen noin 1300-1400 ihmistä. Maataloudessa työskentelevien määrä on laskenut vuosien ajan, mutta muilla sektoreilla kehitys on tasaisempaa.

Vuonna 2015 Kanta-Hämeessä oli 88 elintarvikeyritystä kun vuonna 2013 niitä oli 9 vähemmän.

Jos tarkastellaan kokoaikaiseksi lasketun henkilöstömäärän sijaan ruoka-alan työllisten määrää, nousee Kanta-Hämeessä maatalous eniten työllistäväksi ohi elintarviketeollisuuden. Tämä on luonnollista, sillä Kanta-Hämeessä maatalous on usein sivutoimista, jolloin alalle työllistytään vain sesonkiloonteisesti osaksi vuotta ja tilan ulkopuolista työvoimaa palkataan puutarhatiloilla kesäkaudeksi.

KANTA-HÄMEEN ELINTARVIKETJU

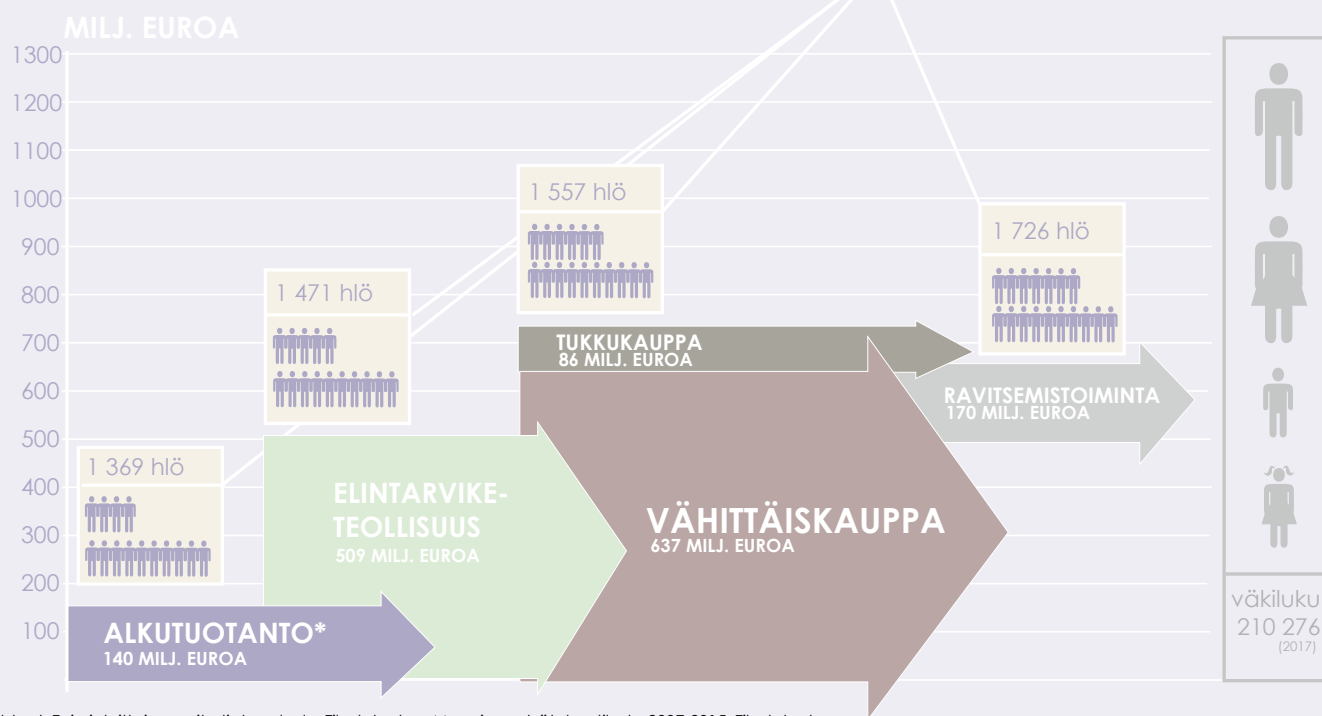
Työllistää yhteensä: **16%**
6 307 hlö kaikista työllisistä

Lähteet: Toimialoitteinen yritystietopalvelu, Tilastokeskus. Maa- ja metsätaloustilasto 2007-2015, Tilastokeskus.

PÄIJÄT-HÄMEEN ELINTARVIKETJU

Työllistää yhteensä: **13%**
6 123 hlö kaikista työllisistä

Lähteet: Toimialoitteinen yritystietopalvelu, Tilastokeskus. Maa- ja metsätaloustilasto 2007-2015, Tilastokeskus.

* Alkutuotanto pitää sisällään maatalouden, luonnontuotteiden keruun, kalastuksen ja vesiviljelyn.

Päijät-Häme nojaa vahvasti viljaan

Päijät-Hämeessä juomien valmistus on liikevaihdon osuudella tarkasteltuna selvästi merkittävin toimiala kattaen 62 prosenttia koko Päijät-Hämeen elintarviketeollisuuden 509 miljoonan euron liikevaihdosta.

Viljaa jalostavien yritysten raaka-aineesta suuri osa tulee oman maakunnan alueelta. Mallasohraa viljellään Suomessa suhteessa eniten juuri Päijät-Hämeessä, 12 prosentilla koko maakunnan peltoalasta. Myös ruis on tuttu näky päijäthämäläisillä pelloilla. Sitä viljellään suhteessa enemmän vain Uudellamaalla (Maa- ja metsätaloustilasto 2007-2015).

Päijät-Hämeen viljaklusteri on Suomen suurin viljaketjun toimijoiden yhteistyöverkosto ja suuri viljankäyttäjä. Klusteriin kuuluvat suuret lahtelaiset viljanostajat Fazer mylly ja Viking Malt. Ostajien lisäksi klusteriin kuuluu alueella toimivia leipomoita, panimoita ja kauppiaita.

Suurten toimijoiden lisäksi Päijät-Hämeessä toimii muutamia pienempiä aktiivisia paikallismyllyjä, jotka ovat tärkeitä

Mallasohraa viljellään Suomessa suhteessa eniten juuri Päijät-Hämeessä, 12 prosentilla koko maakunnan peltoalasta.

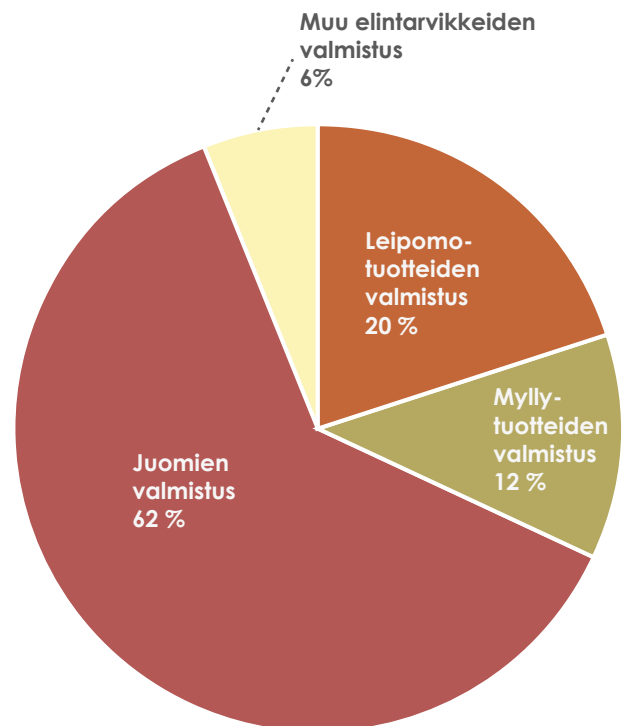
paikalliselle tuotannolle ja suoramyynnille. Suomen mitta-kaavassa merkittävä lompaksiin keskittyvä teurastamo sijaitsee Päijät-Hämeessä Orimattilassa.

Päijät-Häme verrattuna naapurimaakuntiin

Ruoka-ala on Päijät-Hämeelle tärkeä työllistäjä, sillä 13 prosenttia päijäthämäläisistä työllistyy ruokaketjussa. Naapurimaakunnista Kanta-Hämeelle ruoka-ala on tätäkin merkittävämpi, kun taas Uudellamaalla ruoka-alan merkitys kokonaistalouteen ja työllisyyteen on selvästi pienempi. Lahden kaupunkiseutu lisää hieman ravitsemistoiminnan ja elintarvikkeiden vähittäiskaupan merkitystä Kanta-Hämeeseen verrattuna, mutta Uudellamaalla näiden merkitys on moninkertainen Päijät-Hämeeseen verrattuna. Juomien valmistuksen merkitys on Päijät-Hämeen erikoisuus verrattuna muihin maakuntiin. Vahvasta viljasektorista huolimatta elintarvikkeiden valmistuksen merkitys on selvästi Kanta-Hämettä pienempi. Maatalouden merkitys aluetalouteen on Päijät-Hämeessä hieman Kanta-Hämettä pienempi.

Päijät-Hämeessä ruokaketju tuoma välitön arvonlisäys on 416 miljoonaa euroa, joka on 7,8 prosenttia maakunnan kokonaisarvonlisäyksestä. Vain Pohjanmaan maakunnille ruokaketju on tätä tärkeämpi arvonlisän tuojana maakunnan kokonaisarvonlisästä. Suurimman arvonlisän tuo elin-

Toimialojen osuudet Päijät-Hämeen elintarviketeollisuuden liikevaihdosta vuonna 2015

Lähde: Toimialoittainen yritystietopalvelu, Tilastokeskus

tarviketeollisuus, 3,9 prosenttia kokonaisarvonlisästä. Olettavasti juomateollisuuden merkitys on keskeinen, vaikka sitä ei Knuutilan & Vatasen tutkimuksessa laskettu erikseen (Vatanen & Knuutila, 2017).

Päijät-Hämeen ruokaketjun kehitys 2013-2015

Elintarviketeollisuuden liikevaihto on laskenut vuodesta 2013 vuoteen 2014, mutta 2014-2015 liikevaihto on pysynyt ennallaan. Vilja- ja leipomotuotteet eivät ole kärsineet juurikaan pakotepolitiikasta, joka astui voimaan 2014.

Juomateollisuus tuo maakuntaan eniten rahaa

Päijät-Hämeen tärkeimmän elintarviketeollisuuden sektorin, eli juomateollisuuden liikevaihdossa on ollut laskua noin 6 prosenttia vuodesta 2013 vuoteen 2015. Lahden suuren talousalueen myötä elintarvikekaupalla on suuri rooli alueen rahavirroissa. Elintarvikkeiden vähittäiskaupan volyyymi liikevaihdolla mitattuna on kuitenkin viime vuosina supistunut selvästi. Laskua vuodesta 2013 vuoteen 2015 on 13 prosenttia.

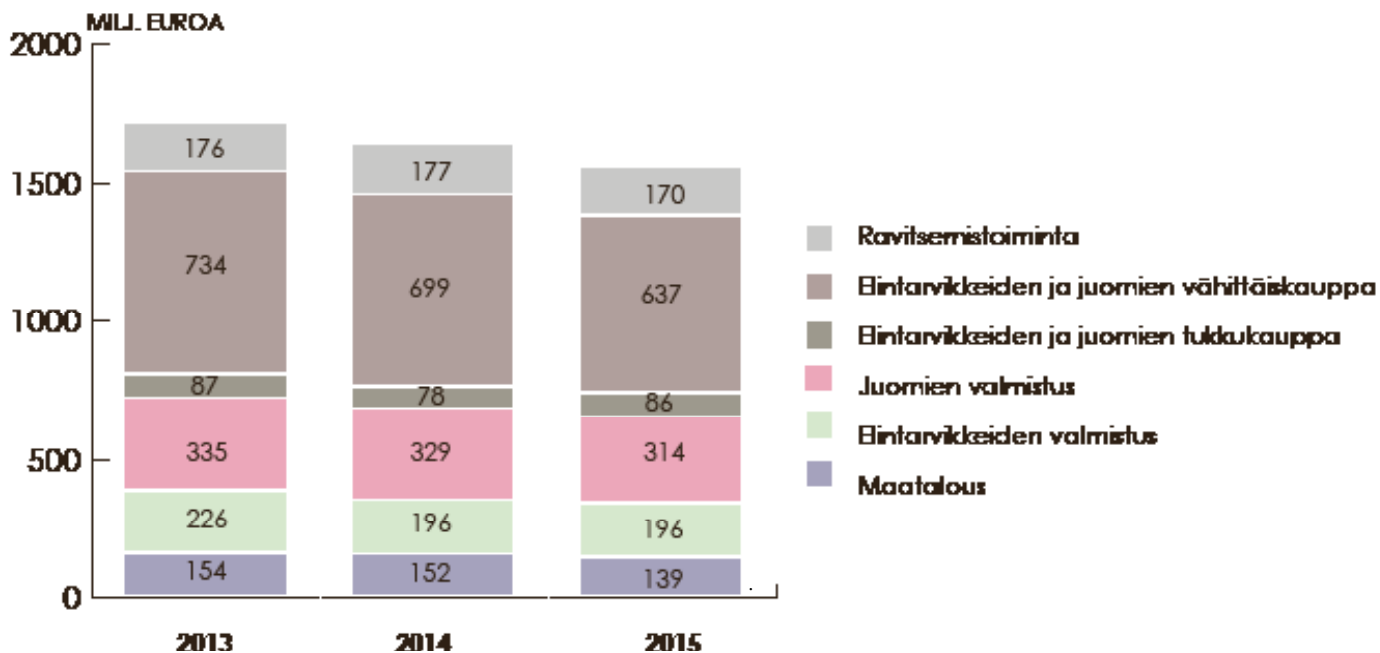
Juomien valmistus on keskittynyt muutamiin yrityksiin. Ne työllistävät noin puolet elintarviketeollisuuden henkilöstön määrästä, mutta alan liikevaihto on reilun kolmanneksen elintarvikkeiden valmistusta suurempi. Vuonna 2015 Päi-

jät-Hämeessä oli 71 elintarvikkeiden valmistusta harjoittavaa yritystä ja niiden määrä on lisääntynyt viime vuosina. Juomia valmistavia yrityksiä on 14 ja niiden määrä on pysynyt viime vuosina vakiona.

Vuonna 2015 Päijät-Hämeessä oli 71 elintarvikkeiden valmistusta harjoittavaa yritystä ja niiden määrä on lisääntynyt viime vuosina.

Päijät-Hämeessä ravitsemistoiminta työllistää ruokaketjun toimialoista eniten. Määrissä on hieman vaihtelua vuosittain, mutta trendi on ollut viime vuosina kuitenkin tasainen. Ravitsemistoiminta työllisti 2015 Päijät-Hämeessä 1726 henkilöä.

Päijät-Hämeen ruokaketjun liikevaihdon kehitys vuosina 2013–2015

Lähteet: Toimialoittainen yritystietopalvelu, Tilastokeskus. Maa- ja metsätaloustilasto 2007-2015, Tilastokeskus

Lähteet

- Toimialoittainen yritystietopalvelu, Yritys ja toimipaikkarekisteri 2007-2015, Tilastokeskus.
  - Maa- ja metsätaloustilasto 2007-2015, Tilastokeskus.
  - Vatanen, E. & Knuutila, M. 2017. Ruokaketjun merkitys kansantaloudelle ja alueille Suomessa 2013–2015, Luonnonvarakeskus.
  - Käytössä oleva maatalousmaa (verkkojulkaisu). Helsinki: Luonnonvarakeskus (viitattu 12.12.2017). <http://luke.stat.fi>
  - Alueiden vahvuuksien analyysi. Alueet 24/2017. (verkkojulkaisu). Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö (viitattu 12.12.2017). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-224-8>
-

**Kestävää ruokaa ja kasvua Hämeessä
kasvuahameessa.fi**